

[4202] – 135

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012

SANSKRIT

SK-03 : Grammar (Special Group)

Title : i) अष्टाध्यायी (3.2-1-188)

ii) सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुल्लिङ्ग)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा :

- 1) गापोष्टक् ।
- 2) आशिषि हनः ।
- 3) लिटः कानञ् वा ।
- 4) लट् स्मे ।
- 5) स्पृशोऽनुदके क्विन् ।
- 6) सनाशंसभिक्ष उः ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- 1) अकारान्तादङ्गाद्भिस ऐस् स्यात् । अनेकाल्त्वात्सर्वादिराः ।
- 2) तत्र उभशब्दो द्वित्वविशिष्टस्य वाचकः । अत एव नित्यं द्विवचनान्तः ।
- 3) अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि ।
- 4) न लोपः प्रातिपदिकान्तस्य ।
- 5) आङो नाऽस्त्रियाम् ।
- 6) सुडनपुंसकस्य ।

P.T.O.

3. Write descriptive paragraphs on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर परिच्छेद लिहा :

- 1) खित् प्रत्ययाः ।
- 2) सर्वनामरूपाणि ।
- 3) णित्प्रत्ययाः तथा च कित्प्रत्ययाः ।

4. Write short notes on **any four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- 1) निष्ठा
- 2) प्रातिपदिकम्
- 3) अपृक्त
- 4) घि
- 5) सर्वनामस्थान
- 6) नदी

5. Explain **any four** form of the following quoting relevant rules of Pānini. 16

पाणिनीची योग्य ती सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे स्पष्ट करा.

नगरकारः, रामेण, गोदः, सर्वस्मै, हरी, प्रियंवदः, शंकरः, रामात्.

[4202] – 233

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
SANSKRIT (2008 Pattern)
साहित्य (Special Group)
SK-07 : शिशुपालवधम् (3 & 4 सर्ग)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

- i) कौबेरदिग्भागमपास्य मार्गमागस्त्यमुष्णांशुरिवावतीर्णः ।
अपेतयुद्धाभिमिवेशसौम्यो हरिर्हरिप्रस्थमथ प्रतस्थे ॥
- ii) यां यां प्रियः प्रैक्षत कातराक्षी सा सा ह्लिया नम्रमुरपी बभूव ।
निःशङ्कमन्याः सममाहितेष्यांस्तित्रान्तरे जघ्मुरमुं कटाक्षैः ॥
- iii) मध्येसमुद्रं ककुभः पिशङ्गीर्या कुर्वती काञ्चनवप्रभासा ।
तुरङ्गकान्तामुखहत्यवाहज्यालेप भित्त्वा जलमुल्ललास ॥
- iv) गुर्वीरजस्रं दृषदः समन्ता दुपर्युपर्यम्बुमुचां वितानैः ।
विन्ध्यायमानं दिवसस्य भर्तुर्मार्गं पुनः रोद्धुमिवोन्नमद्भिः ॥
- v) क्वचिज्जलापायविपाण्डुराणि धौतोत्तरीयप्रतिमच्छयवीनि ।
अभ्राणि विभ्राणमुमाङ्गसङ्गविभक्तभस्मानमिवस्मरारिम् ॥
- vi) भिन्नेषुरत्नकिरणैः किरणेष्विहेन्दो-
रूच्चावचैरूपगतेषु सहस्रसंख्याम् ।
दोषाऽपि नूनमहिमांशुरसौ किलेति
व्याकोशकोकनदतां दधते नलिन्यः ॥

2. Explain with reference to the context any four of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- i) यतो बृहत्पार्वणचन्द्रचारु तस्यातपत्रं बिभरांभूवे ।
- ii) विविधरत्नमयैरभिभात्यसावयवैरिव जङ्गमतां गतैः ।

P.T.O.

- iii) रथाङ्गभर्त्रेऽभिनवं वराय यस्यः पितेव प्रतिपादितायाः ।
- iv) आढ्यादिव प्रापणिकादजस्रं जग्राह रत्नान्यमितानि लोकः ।
- v) चक्रेण रेजे यमुनाजलौघः स्फुरन्महावर्त श्वैकबाहुः ।
- vi) न द्वन्द्वदुःखमिह किञ्चिदकिञ्चनोऽपि ।

3. Critically appreciate IVth Canto (sarga) of शिशुपालवधम्. 16
शिशुपालवधाच्या चौथ्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR / किंवा

Write an essay on life, date and work of माघ.

माघाचे जीवन, काल व कार्य यावर निबंध लिहा.

4. Evaluate description of sea or Dwaraka in detail. 16
समुद्रवर्णन किंवा द्वारकावर्णनाचे सविस्तर मूल्यमापन करा.

OR / किंवा

Describe characteristics of Mahakavya and evaluate the IIIrd Canto of Sisupal Vadham.

महाकाव्याची वैशिष्ट्ये सांगून शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या सर्गाचे मूल्यमापन करा.

5. Write critical paragraph on **any two** of the following : 16
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) Description of Śrikriśna

श्रीकृष्णवर्णन

ii) माघे सन्ति त्रयो गुणाः

iii) श्रीकृष्णसेनावर्णनम्

iv) Figures of speech used by माघ

माघाने योजिलेले अलंकार.

[4202] – 235

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012

SANSKRIT

SK-07 : Grammar (Special Group)

Title : महाभाष्य (पस्पशाह्निकम्)

परमलघुमञ्जूषा (कारक)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा :

- 1) रक्षार्थं वेदानामध्येयं व्याकरणम् ।
- 2) प्रधानं च षट्सु अङ्गेषु व्याकरणम् ।
- 3) सूत्रे व्याकरणे षष्ठ्यर्थोऽनुपपन्नः ।
- 4) सर्वे देशान्तरे ।
- 5) इष्टबुद्ध्यर्थश्च वर्णानामुपदेशः ।
- 6) व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिनं हि संदेहादलक्षणमिति ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- 1) 'धातुनोक्तक्रिये नित्यं कारके कर्तृतेष्यते' इति हर्युक्तेः ।
- 2) उपपदविभक्तीनामपि सम्बन्ध एव अर्थः ।
- 3) 'प्रयागात् कार्शीं गच्छति' इत्यत्र प्रयागस्य कर्मत्व-वारणाय 'प्रकृतधात्वर्थफल' इति ।
- 4) 'व्यापारमात्रवाचकत्वम्' वा अकर्मकत्वम् ।
- 5) यत्तु वृत्तिकाराः- 'सम्यक् प्रदीयते यस्मै तत् सम्प्रदानम्' इत्यन्वर्थसंज्ञेयम् ।
- 6) यत्तु 'कटे आस्ते' इत्यौपश्लेषिकोदाहरणम् उक्तं कैयटेन तद् अयुक्तम् ।

P.T.O.

3. Explain fully कर्मकारक or अपादानकारक as described by नागोजीभट्ट. 16
नागोजीभट्टाने वर्णिल्यानुसार कर्मकारक किंवा अपादानकारक पूर्ण स्पष्ट करा.

4. Describe in detail the purpose of Grammar as explained by Patañjali in Paspashahnika. 16

OR

Explain fully the role of grammar and the relation between word and its meaning.
पस्पशाह्निकात पतंजलीने स्पष्ट केलेली व्याकरणप्रयोजने सविस्तर सांगा.

किंवा

शब्द आणि अर्थ यांचा संबंध स्पष्ट करून यामध्ये व्याकरणशास्त्राचे कार्य काय ते स्पष्ट करा.

5. Write descriptive paragraphs on **any two** : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर वर्णनात्मक परिच्छेद लिहा :

1) करणत्वम्

2) कारकत्वम्

3) शब्दलक्षणम्

4) व्याकरणाध्ययनपद्धतीः.

[4202] – 236

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
SANSKRIT (Special Group)
SK-07 : वेद – Ṛgveda, Atharvaveda, Ṛgbhāṣyabhūmikā and
Vedic Grammar
(ऋग्वेद, अथर्ववेद, ऋग्भाष्यभूमिका (उत्तरार्ध) व वैदिक व्याकरण)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following stanzas into **English** or **Marathi** with necessary notes –
any 4.

16

आवश्यक टीपांसह पुढील ऋचांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा – कोणत्याही ४.

- 1) माहं मघोनो वरूण प्रियस्य भूरिदान् आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन्सुयमादव स्थां बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥
- 2) ओष्ठाविव मध्वास्ने वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।
नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे ॥
- 3) मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसोऽध्वर्यवः स पूर्णा वष्ट्यासिचम् ।
तस्मा एतं भरत तद्वशो ददिहोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब क्रतुभिः ॥
- 4) नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।
श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान् ॥
- 5) तस्मा अर्षन्ति दिव्या असश्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।
अनिभृष्टतविषिर्हन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥
- 6) इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मह्या ।
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरूणस्य भूरेः ॥

P.T.O.

2. Translate the following stanzas into **English** or **Marathi** with necessary notes-
any 4.

16

आवश्यक टीपांसह, पुढील मंत्रांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा - कोणतेही ४.

- 1) अधराज्चं प्रहिणोमि नमः कृत्वा त्वमने ।
शक्रम्भरस्य मुष्टिहा पुनरेतु महावृषान् ॥
- 2) उत यो द्यामति सर्पात् परस्तान्न स मुच्यातै वरूणस्य राज्ञः ।
दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य सहस्राक्षा अति पश्यन्ति भूमिम् ॥
- 3) इमां भूमिं पृथिवीं ब्रह्मचारी भिक्षामा जभार प्रथमो दिव च ।
ते कृत्वा समिधावुपास्ते तयोरार्पिता भुवनानि विश्वा ॥
- 4) कालो भूतिमसृजत काले तपति सूर्यः ।
काले ह विश्वा भूतानि काले चक्षुर्वि पश्यति ॥
- 5) ये ते पाशा वरूण सप्तसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रूशन्तः ।
छिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ॥
- 6) कालोऽमूं दिवमजनयत् काल इमाः पृथिवीरूत ।
काले ह भूतं भव्यं चेषितं ह वि तिष्ठते ॥

3. Explain with reference to the context – **any 4.**

16

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा - कोणतेही ४.

- 1) तत्र त्रिविधानामृक्सामयजुषां व्यवस्थितं लक्षणं नास्ति ।
- 2) तेषां च वेदानां सर्वेषामन्यतमस्य वा स्वप्रज्ञानुसारेण अध्ययनमुपनीतेन कर्तव्यम् ।
- 3) वेदं विद्वान् अर्थाभिज्ञः पुरुषः स च द्विविधः ।
- 4) अतो वेदस्य तच्चतुष्टयमुच्यते ।
- 5) कल्पस्तु आश्वलायनापस्तम्बबोधायनादिसूत्रम् ।
- 6) तस्मात् वेदार्थावबोधायोपयुक्तं निरूक्तम् ।

4. Write detailed notes on – **any 2.** **16**

सविस्तर टीपा लिहा – कोणत्याही २.

- 1) Vedic Infinitives – वैदिक तुमन्ते.
- 2) Vedic Metres – वैदिक छन्द.
- 3) Vedic Accent – वैदिक स्वराघात.
- 4) Vedic Injunctive – वैदिक चोदनादर्शक क्रियापदे.

5. Write detailed notes on – **any 2.** **16**

सविस्तर टीपा लिहा – कोणत्याही २.

- 1) Arrangement of ऋग्वेद.
ऋग्वेदाची रचना.
- 2) Subject-matter of अथर्ववेद.
अथर्ववेदातील वर्णविषय.
- 3) ब्रातय hymn – ब्रातयसूक्त.
- 4) Deity वरुण from the Vedic literature.
वैदिक साहित्यातील वरुणदेवता.

[4202] – 331

Seat
No.

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT

SK-09 : मुद्राराक्षसम्
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate following verses into **English** or **Marathi** – any 4 : 16

पुढील श्लोकांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा – कोणतेही ४ :

- 1) कोटिल्यः कुटिलमतिः स एष येन क्रोधान्नौ प्रसभमदाहि नन्दवंशः ।
चन्द्रस्य ग्रहणमिति श्रुतेः सनाम्नो मौर्येन्दोर्द्विषदभियोग इत्यवैति ॥
- 2) स्वच्छन्दमेकचरमुज्ज्वलदानशक्तिमुत्सेकिना मदबलेन विगाहमानम् ।
बुद्ध्या निगृह्य वृषलस्य कृते क्रियायामारण्यकं गजमिव प्रगुणीकरोमि ॥
- 3) पृथिव्यां किं दग्धाः प्रथितकुलजाः भूमिपतयः पतिं पापे मौर्यं यदसि कुलहीनं वृतवती ।
प्रकृत्यां वा काशप्रभवकुसुमप्रान्तचपला पुरन्ध्रीणां प्रज्ञा पुरुषगुणविज्ञानविमुखी ॥
- 4) कृतागाः कौटिल्यो भुजग इव निर्याय नगराद्यया नन्दान्हत्वा नृपतिमकरोन्मौर्यवृषलम् ।
तथाहं मौर्येन्दोः श्रियमपहरामीति कृतधीः प्रकर्षं मद्बुद्धेरतिशयितुमेष व्यवसितः ॥
- 5) उद्यच्छता धुरमकापुरुषानुरूपां गन्तव्यमाजिनिधनेन पितुः पथा वा ।
आच्छिद्य वा स्वजननीलोचनेभ्यो नेयो मया रिपुवधूनयनानि बाष्पः ॥
- 6) जयति जलदनीलः केशवः केशिघाती जयति च जनहाष्टिचन्द्रमाश्चन्द्रगुप्तः ।
जयति जयनकार्यं यावत्कृत्वा च सर्वं प्रतिहतपरपक्षा आर्यचाणक्यनीतिः ॥
- 7) येत स्वामिकुलं रिपोटिव कुलं दृष्टं विनश्यत्पुरा मित्राणां व्यसने महोत्सव इव स्वस्थेन येन स्थितम् ।
आत्मा यस्य वधाय वः परिभवक्षेत्रीकृतोपि प्रियस्तस्येयं मम मृत्युलोकपदवी वध्यस्रगाबध्यताम् ॥

2. Explain following sentences with reference to the context (any 4) : 16

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा – कोणतेही ४ :

- 1) राजापथ्ये पुनः सेविते सकलमपि कुलं म्रियते ।
- 2) किमग्निविषकल्पया नरपतेर्निरस्तः क्रुधा ।
- 3) अयमपरो गण्डस्योपरि स्फोटः ।

P.T.O.

- 4) राक्षस राक्षस युक्तं युक्तम् ।
- 5) ते भृत्याः नृपतेः कलत्रमितरे संपत्सु चापत्सु च ।
- 6) निर्दोषस्यापि शङ्का किं पुनर्मम जातदोषस्य ।

3. Critically analyze the 1st act (मुद्रालाभ) of मुद्राराक्षसम् मुद्राराक्षसाच्या 'मुद्रालाभ' नामक पहिल्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा. 16

OR / किंवा

Critically analyze the 4th act (राक्षसोद्योग) of मुद्राराक्षसम् मुद्राराक्षसाच्या 'राक्षसोद्योग' नामक चौथ्या अंकाचे रसग्रहण करा.

4. Discuss regarding the personality of - 16
खालीलपैकी एकाच्या व्यक्तिमत्त्वाविषयी चर्चा करा.

चाणक्य

OR / किंवा

चंद्रगुप्त मौर्य

5. Write short notes on **any 2** : 16

परिच्छेद लिहा कोणतेही २ :

- 1) Fake quarrel between चाणक्य and चंद्रगुप्त.
चाणक्य व चंद्रगुप्तामधील कृतककलह.
- 2) Verses from मुद्राराक्षसम् that depict political speculations.
राजकीय विचार प्रकट करणारे मुद्राराक्षसातील श्लोक.
- 3) Spies employed by अमात्यराक्षस.
अमात्यराक्षसाने नेमलेले गुप्तहेर.

[4202] – 336

Seat
No.

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-11 : Veda (Special Group) (2008 Pattern)
Shatpath Brahmanam-Trutiya Kand Ashvalayangruha Sutram

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate with notes **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे सटीप भाषांतर करा.

- १) अपः प्रणीय । आग्नावैष्णवमेकादशकपालं पुरोडाशं निर्वपत्यग्निर्वै सर्वा देवता अग्नौ हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुह्वत्यग्निर्वै यज्ञस्यावराध्यो विष्णुः परार्ध्यस्तत्सर्वाश्चैवैतत् देवताः परिगृह्य सर्वं च यज्ञं दीक्षाऽइति तस्मादाग्नावैष्णव एकादशकपालः पुरोडाशो भवति । तद्वैके । आदित्येभ्यश्चरुं निर्वपन्ति तदस्ति पर्युदितमिवाष्टौ पुत्रासोऽदितेर्ये जातास्तन्वस्परि । देवाऽउप प्रैत्सप्तमिः पुरा मार्ताण्डमास्यदिति ।
- २) स आनस्ति । वृत्रस्यासि कनीनक इति वृत्रस्य ह्येष कनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहीति नात्र तिरोहितमिवास्ति । सदक्षिणं सकृद्यजुषानक्ति । सकृत्तूष्णीमथोत्तरं स सकृद्यजुषानक्ति द्विस्तूष्णीं तदुत्तरमेवैतदुत्तरावत्करोति । तद्यत्पञ्चकृत्व आनस्ति । संवत्सरसंमितो वै यज्ञः पञ्च वा ऋतवः संवत्सरस्य । तं पञ्चभिराप्नोति तस्मात्पञ्च कृत्व आनस्ति ।
- ३) यज्ञेन वै देवाः । इमां जितिं जिग्युषामियं जितिस्ते होचुः कथं न इदं मनुष्यैरनभ्यारोह्यं स्यादिति ते यज्ञस्य रसं धीत्वा यथा मधु मधुकृतो निर्धयेयुर्विदुह्य यज्ञं यूपेन योपयित्वा तिरोऽभवन्नथ यदनेनायो पर्यंस्त स्माद्यूपो नाम । तद्वा ऋषीणामनुश्रुतमास । ते यज्ञं समथरन्यथायं यज्ञः सम्भृत एवं वाऽ एष यज्ञं सम्भरति यदेतानि जुहोति ॥ ४ ॥
- ४) अथैनं शालां प्रपादयति । स धेन्वै चानडुहश्च नाशनीयाद् धेन्वडुहौ वा इदं सर्वं बिभृतस्ते देवाऽ अब्रुवन धेन्वनडुहौ वा इदं सर्वं बिभृतो हन्त यदन्येषां वयसां वीर्यं तद्धेन्वनडुहयोर्दधामेति स यदन्येषां वयसां वीर्यमासीत्तद्धेन्वनडुहयोरदधुस्तस्मात् धेनुश्चैवाऽनडुवाँश्च भूयिष्ठं भुङ्क्तस्तद्वैतत्सर्वाशयमिव यो धेन्वनडुहयोरशनीयादन्तगतिरिव । तस्माद् धेन्वनडुहयोर्नाऽ शनीयात् ।

P.T.O.

2. Describe in detail दीक्षणीयेष्टि in accordance with the Śatapatha Brāhmaṇa (IIIrd Kāṇḍa). 16

शतपथ ब्राह्मणा नुसार दीक्षणीयेष्टिचे सविस्तार वर्णन करा.

किंवा

Discuss – The Śatapatha Brāhmaṇa makes the rituals interesting with the help of devices like myths.

चर्चा करा-पुराकथा इ.च्या सहाय्याने शतपथ ब्राह्मण यज्ञविधींचे वर्णन रोचक बनवते.

3. Explain with reference to context **any four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) दुर्विज्ञेयानि लक्षणानि ।
- २) नित्यानुगृहीतः स्यात् ।
- ३) आवृतैव कुमार्यै ।
- ४) न्यस्तमात्विज्यमकार्यम् ।
- ५) श्रावव्यां पौर्णमास्यां श्रवणाकर्म ।
- ६) प्रदक्षिणमुपचारो यवैस्तिलार्थः ।

4. Write critical notes on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक टीपा लिहा :

- i) गृह्याग्निपरिचरणम्
- ii) अष्टका
- iii) वधूलक्षणानि
- iv) मधुपर्क

5. Write short notes on of the following : 16

पुढीलपैकी विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- i) स्वाध्यायविधिः
- ii) Priests in अग्निष्टोम अग्निष्टोमातील ऋत्विक्
- iii) चौल
- iv) यज्ञायुधानि (यज्ञपात्राणि).

[4202] – 433

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-15 : (Special Group A) – साहित्य
Bharata Nāṭyaśāstra : I, VI, VII adhyāya
भरत नाट्यशास्त्र : I, VI and VII अध्याय
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any four of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषान्तर करा :

- 1) संकल्प्य भगवानेवं सर्वान्वेदाननुस्मरन् ।
नाट्यवेदं ततश्चक्रे चतुर्वेदाङ्गसंभवम् ॥
जग्राह पाठ्यमृगवेदात्सामभ्यो गीतमेव च ।
यजुर्वेदादभिनयान् रसानायर्वणादपि ॥
- 2) क्वचिद्धर्मः क्वचित्क्रीडा क्वचिदर्यः क्वचिच्छमः ।
क्वचिद्धास्यं क्वचिद्युद्धं क्वचित्कामः क्वचिद्वधः ॥
धर्मो धर्मप्रवृत्तानां कामः कामार्थसेविनाम् ।
निग्रहो दुर्विनीतानां मत्तानां दमनक्रिया ॥
- 3) पञ्चालमध्यमा चेति विज्ञेयास्तु प्रवृत्तयः ।
दैविकी मानुषी चैव सिद्धिः स्याद्विविधैव तु ॥
शारीराश्चैव वेणाश्च सप्त षड्जादयः स्वराः ।
ततं चैवावनद्धं च घनं सुषिरमेव च ॥
- 4) नानाभिनयसंबद्धान्भावयन्ति रसानिमान् ।
यस्मान्तस्मादमी भावा विज्ञेया नाट्ययोक्तृभिः ॥
नानाद्रव्यैर्बहुविधैर्व्यञ्जनं भाव्यते तथा ।
एवं भावा भावयन्ति रसाभिनयैः सह ॥

P.T.O.

- 5) विभावैराहतो योऽर्थो ह्यनुभावैस्तु गम्यते ।
 वागङ्गसन्त्वाभिनयैः स भाव इति संज्ञितः ॥
 वागङ्गमुखरागेण सत्त्वेनाभिनयेन च ।
 कवेरन्तर्गतं भावं भावयन्भाव उच्यते ॥
- 6) देवानामसुराणां च राज्ञामथ कुटुम्बिनाम् ।
 ब्रह्मर्षीणां च विज्ञेयं नाट्यं वृत्तान्तदर्शकम् ॥
 थोऽयं स्वभावो लोकस्य सुखदुःखसमन्वितः ।
 सोऽङ्गाद्यभिनयोपेतो नाट्यमित्यभिधीयते ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- 1) लोकवृत्तानुकरणं नाट्यमेतन्मया कृतम् ।
- 2) न स योगो न तत्कर्म यन्नाट्येऽस्मिन्न दृश्चते ।
- 3) चत्वारोऽभिनया ह्येते विज्ञेया नाट्यसंश्रयाः ।
- 4) न हि रसादृते कश्चिदर्थः प्रवर्तत इति ॥
- 5) एवं हि सर्वभावानां भावः स्थायी महानिह ।
- 6) सिद्धिस्वरास्तथातोद्यं गानं रङ्गश्च संग्रहः ॥

3. Write an essay on the origin of Nāṭya as per Bharata's Nāṭyaśāstra.

भरताच्या नाट्यशास्त्रानुसार 'नाट्योत्पत्ति' वर निबंध लिहा.

16

OR / किंवा

Write in detail about व्यभिचारीभाव as per Bharata's Nāṭyaśāstra.

भरताच्या नाट्यशास्त्रानुसार व्यभिचारीभावांविषयी सविस्तर लिहा.

4. Explain the Rasa theory according to Bharata.

भरताच्या मतानुसार रस सिद्धांत स्पष्ट करा.

16

OR / किंवा

Write in detail about the contribution of Bharata with reference to I, VI and VII adhyāya.

पहिला, सहावा आणि सातव्या अध्यायाच्या आधारे भरताचे योगदान सविस्तर लिहा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोवर विवेचक टीपा लिहा :

1) स्थायी भाव

2) नाट्यवेद

3) The concept : धर्मी

धर्मी ही संकल्पना.

[4202] – 434

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012

SK-15 : SANSKRIT – VEDĀNTA (Special Group – B)

Title : Sarvadarsanasāṅgraha Charvaka, Bauddha, Jain

Pasupatadarsana

सर्वदर्शनसंग्रह – चार्वाक, बौध, जैन व पाशुपतदर्शन
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any two of the following with explanatory notes **wherever** necessary. 16

आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

अ) यदि कश्चिद् भीरुः दृष्टं सुखं त्यजेत् तर्हि स पशुवन्मूर्खो भवेत् । तदुक्तम्

त्याज्यं सुखं विषयसङ्गमजन्म पुंसां

दुःखोपसृष्टमिति मूर्खविचारणेष ॥

ब्रीहीन् जिहासति सितोत्तमतण्डुलाढयान्

को नाम भोस्तुषकणोपहितान् हितार्थी ॥ इति ।

ब) यथा हस्तदण्डादिभ्रमिप्रेरितं कुलालचक्रमुपरतेऽपि तस्मिन् तद्वलादेवासंस्कारक्षये भ्रमति तथा भवस्थेनात्मनापवर्गप्राप्तये बहुशो यत्कृतं प्रणिधानं मुक्तस्य तदभावेऽपि पूर्वसंस्काराद् आलोकान्तं गमनमुपपद्यते । यथा वा मृत्तिकाले पकृतमलाबद्रव्यं जलेऽधः पतति पुनरपेतमृत्तिकाबन्धमूर्ध्वं गच्छति तथा कर्मरहित आत्मा असङ्गादूर्ध्वं गच्छति ।

क) आत्माश्रितो दृष्टभावो मलः । स मिथ्याज्ञानादिभेदात्पञ्चविधः । तदप्याह -

मिथ्याज्ञानमधर्मश्च सक्तिहेतुश्च्युतिस्वथा ।

पशुत्वमूलं पञ्चैते तन्त्रे हेया विविक्तितः ॥ इति ।

साधकस्य शुद्धिहेतुरूपायो वासचर्यादिभेदात्पञ्चविधः ।

तदप्याह -

वासचर्या जपो ध्यानं सदा रुद्रस्मृतिस्तथा ।

प्रपत्तिश्चेति लाभानामुपायाः पञ्च निश्चिताः ॥ इति ।

P.T.O.

2. Explain with reference to the context **any four** of the following. 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टी करण करा-

- १) न ही मृगाः सन्तीति शालयो नोप्यन्ते ।
- २) अग्निहोत्रं त्रयो वेदास्त्रिदण्डं भस्मगुण्ठनम् ।
बुद्धिपौरुषहीनानां जीविकेति बृहस्पतिः ॥
- ३) तदुत्पत्तिनिश्चयश्च कार्यहेत्वोः पत्यक्षोपलम्भानुपलम्भपञ्चकनिबन्धनः ।
- ४) यथा 'गतोऽस्तमर्क' इत्युक्ते जारचौरानूचानादयः
स्वेष्टानुसारेण अभिसरण परस्वहरण सदाचरणादिसमयं बुध्यन्ते ।
- ५) यस्मित्तेव हि सन्ताने आहिता कर्मवासना ।
पलं तत्रैव बध्नाति कार्पासे रक्तता यथा ॥
- ६) मिथ्याज्ञानादीनामत्यन्तव्यपोहो विशुद्धिः । सा प्रतियोगिभेदात् पञ्चविधा ।

3. Explain the concept of 'अर्थक्रियाकारित्व' according to Bauddhadarsana. 16

बौद्धदर्शनानुसार 'अर्थक्रियाकारित्व' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Discuss fully 'सप्तभङ्गिनय' of Jaindarsana.

जैनदर्शनातील 'सप्तभङ्गिनया'ची सविस्तर चर्चा करा.

4. Write an essay either on Carvakadarsana or on Bauddhadarsana. 16

चार्वाकदर्शन किंवा बौद्धदर्शन यावर निबंध लिहा.

5. Write notes on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

१) Refutation of non-validity of inference in Bauddhadarsana.

बौद्धदर्शनातील अनुमानाच्या अप्रामाण्याचे खंडन.

२) निरपेक्ष ईश्वर कारण in पाशुपतदर्शन.

३) जीवभेद in Jainism.

[4202] – 131

Seat
No.

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
SANSKRIT – I वाल्मीकिरामायणम् – किष्किन्धाकाण्ड
SK-01 : Vālmīki Rāmāyaṇam – Kiskindhākāṇḍ
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

16

- i) अयं वसन्तः सौमित्रे नानाविहगनादितः ।
सीतया विप्रहीणस्य शोकसंदीपनो मम ॥
मां हि शोकसमाक्रान्तं संतापयति मन्मथः ।
हृष्टं प्रवदमानश्च समाह्वयति कोकिलः ॥
- ii) नैव चक्रे मनः स्यातुं वीक्षमाणौ महाखलौ ।
कपेः परमभीतस्य चित्तं व्यवससाद ह ॥
एतौ वनमिदं दुर्गं वालि प्रणिहितौ ध्रुवम् ।
च्छदमना चीरवसनौ प्रचरन्ताविहागतौ ॥
- iii) कपिरूपं परित्यज्य हनुमान्मारूतात्मजः ।
भिक्षुरूपं ततो भेजे शठबुद्धितया कपिः ॥
राजर्षिदेवप्रतिमौ तापसौ संशितव्रतौ ।
देशं कथमिमं प्राप्तौ भवन्तौ वरवर्णिनौ ॥
- iv) शरण्यः सर्वभूतानां पितुर्निदशपारगः ।
ज्येष्ठो दशरथस्यायं पुत्राणां गुणवत्तरः ॥
राजा दशरथो नाम द्युतिमान्धर्मवत्सलः ।
चतुर्वर्ण्यं स्वधर्मेण नित्यमेवाभिपालयन् ॥

P.T.O.

- v) सोऽहं त्रस्तो वने मीतो वसाम्युद्भ्रान्तेचेतनः ।
 वालिनो निकृतो भ्रात्रा कृतवैरश्च राघव ॥
 एवमुक्तस्तु तेजस्वी धर्मज्ञो धर्मवत्सलः ।
 प्रत्यभाषत काकुत्स्थः सुग्रीवं प्रहसन्निव ॥
- vi) मयापि व्यसनं प्राप्तं भार्याविरहजं महत् ।
 नाहमेव हि शोचामि धैर्यं न च परित्यजे ॥
 नाहं तामनुशोचामि प्राकृतो वानरोऽपि सन् ।
 महात्मा च विनीतश्च किं पुनर्धृतिमान्महान् ॥

2. Explain with reference to context **any four** of the following sentences :

16

खालीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा.

- i) अतिस्नेहपरिब्वङ्गाद्वर्ति राद्रापि दह्यते ।
 ii) बुद्धिविज्ञानसंपन्न इड्गितैः सर्वमाचर ।
 iii) त्यज शोकं महाबाहो तां कान्तामानयामि ते ।
 iv) हितं वयस्यभावेन ब्रूमि नोपदिशामि ते ।
 v) उपकारफलं मित्रमपकारोरि लक्षणम् ।
 vi) सफेनं रूधिरं दृष्ट्वा ततोहं भृशदुःखितः ।

3. Write an essay type answer to **any one** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- i) Character sketch of Ram Laxman.

रामलक्ष्मणाचे स्वभावचित्र

OR

Critically appreciate 8th canto of किष्किन्धाकण्ड.

किष्किन्धाकांडाच्या आठव्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

4. Answer the following :

16

Describe in detail about enmity of वालि and सुग्रीव.

वाली आणि सुग्रीवाच्या वैराविषयी सविस्तर लिहा.

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) पम्पासरोवरवर्णनम्

ii) Character sketch of हनुमान

हनुमानाचे स्वभावचित्र

iii) Character sketch of तारा

तारेचे स्वभावचित्र

iv) मायावीवृत्तान्तः.

[4202] – 133

Seat
No.

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
SANSKRIT (2008 Pattern)
SK-03 : साहित्य (Special Group)
अभिज्ञानशाकुन्तलम्

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any four of the following.

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

1) इदं किलाव्याजमनोहरं वपुः

तपः क्षमं साधयितुं य इच्छति ।

ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया

समिल्लतां छेत्तुमृषिर्व्यवस्यति ॥

2) न नमयितुमधिज्यमस्मि शक्तो

धनुरिदमाहितसायकं मृगेषु ।

सहवसतिमुपेत्य यैः प्रियायाः

कृत इव मुग्ध विलो कितोपदेशः ॥

3) अयं स ते तिष्ठति संगमोत्सुको

विशङ्कसे भीरू! यतोऽवधीरणाम् ।

लभेत वा प्रार्थयिता न वा श्रियं

श्रिया दुरापः कथमीप्सितो भवेत् ॥

P.T.O.

- 4) अन्तर्हिते शशिनि सैव कुमुद्वती मे
दृष्टिं न नन्दयति संस्मरणीयशोभा ।
इष्टप्रवासजनितान्य बलाजनस्य
दुःखानि नूनमतिमात्र सुदुः सहानि ॥
- 5) अर्थो हि कन्या परकीय एव
तामद्य संप्रेष्य परिग्रहीतुः ।
जातो ममायं विशदः प्रकामं
प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ॥
- 6) आलक्ष्य दन्तमुकुलाननिमित्तहासै-
रव्यक्तवर्णरमणीय वचः प्रवृत्तीन् ।
अङ्काश्रय प्रणयिन स्तनयान् वहन्तो
धन्यास्तदङ्गरजसा मलिनीभवन्ति ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- 1) बलवत् तु दूयमानं प्रत्याययती व मे हृदयम् ।
- 2) असंनिवृत्तै तदतीतमेव मनोरथा नाम तटप्रपाताः ।
- 3) स्मृतिकारिणा त्वया मे पुनरपि चित्रीकृता कान्ता ।
- 4) भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ।
- 5) सर्वं तत् किल मत्परायणमहो कामी स्वतां पश्चति ।
- 6) सतां हि संदेहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमन्तः करण प्रवृत्तयः ।

3. Critically appreciate II or VI act of the अभिज्ञानशाकुन्तलम्.

अभिज्ञानशाकुन्तलाच्या दुसऱ्या किंवा सहाव्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

16

4. Discuss the plot development of अभिज्ञानशाकुन्तलम्.

16

‘अभिज्ञान शाकुन्तलम्’ कथानकाच्या विकासाची चर्चा करा.

OR/किंवा

Write an essay on the style of Kālidāsa .

कालिदासाची शैली या विषयावर निबंध लिहा.

5. Write critical notes on **any two** of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

16

1) विदूषक

2) Character sketch of शकुन्तला

शकुन्तलेचे चरित्रचित्रण

3) Benefits of Hunting

मृगयेचे फायदे

4) The prelude of अभिज्ञानशाकुन्तलम्.

अभिज्ञानशाकुन्तल नाटकाची प्रस्तावना.

[4202] – 134

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
SANSKRIT
(2008 Pattern) (Special Group)
SK-03 : Māṇḍūkyaopaniṣad with Gauḍapādakārikā Vedānta

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate with critical notes into **English** or **Marathi** the following verses
(any four) :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार कारिकांचे विवेचक टीपांसह मराठी किंवा इंग्रजीमध्ये भाषांतर करा.

१) प्रपञ्चो यदि विद्येत निर्वर्तेत न संशयः ।

मायामात्रमिदं द्वैतमद्वैतं परमार्थतः ॥

२) जीवात्मनोरनन्यत्वमभेदेन प्रशस्यते ।

नानात्वं निन्द्यते यच्च तदेवं हि समञ्जसम् ॥

३) उत्सेक उदधेर्धद्वत्कुशाग्रेणैक बिन्दुना ।

मनसो निग्रहस्तद्भवेदपरिखेदतः ॥

४) तस्मादेवं विदित्वैनमद्वैते योजयेत्स्मृतिम् ।

अद्वैतं समनुप्राप्य जडवस्तुलोकमाचरेत् ॥

५) अजमनिद्रमस्वप्नमनामकरूपकम् ।

सकृद्विभातं सर्वज्ञं नोपचारः कथञ्चन ॥

६) यथा स्वप्ने द्वयाभासं स्पन्दते मायया मनः ।

तथा जाग्रद्द्वयाभासं स्पन्दते मायया मनः ॥

P.T.O.

2. Explain 'Catuṣpāda Brahma' in view of Gauḍapāda. 16
गौडपादांच्या दृष्टिकोनानुसार 'चतुष्पाद ब्रह्म' स्पष्ट करा.

OR/किंवा

How does Gauḍapāda prove the falsity of beings ?
गौडपादं भावांचे वैतथ्य कसे सिद्ध करतात ?

3. How does Gauḍapāda refute opponents' doctrines of causation ? 16
गौडपाद विरोधी दार्शनिकांचे कारणवाद कसे निरस्त करतात ?

OR/किंवा

Explain praṇavopāsanā in view of Gauḍapāda.
गौडपादांच्या दृष्टिकोनानुसार प्रणवोपासना स्पष्ट करा.

4. Write short notes on **any two** of the following topics. 16
पुढीलपैकी कोणत्याही **दोन** विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

1) Asparśayoga according to Gauḍapāda.
(गौडपादांच्या मतानुसार अस्पर्शयोग)

2) Similes in the Gauḍapādakārikā.
गौडपादकारिकेतील उपमा.

3) The meaning of the term 'Ajāti' according to Gauḍapāda.
(गौडपादांच्या मतानुसार 'अजाति' शब्दाचा अर्थ)

5. Explain with reference to the context (**any four**) : 16
संदर्भासह स्पष्ट करा (कोणतेही **चार**) :

- 1) उपदेशादयं वादो ज्ञाते द्वैतं न विद्यते ।
- 2) एष सर्वेश्वरः एष सर्वज्ञः एष योनिः सर्वस्य ।
- 3) देवस्यैष स्वभागेऽयभाप्तकामस्य का स्पृहा ॥
- 4) अजमनिद्रमस्वप्नमद्वैतं बुध्यते तदा ।
- 5) अनापन्नादिमध्यान्तं किमतः परमीहते ।
- 6) निमित्तं न सदा चित्तं संस्पृशत्यध्वसु त्रिषु ।

[4202] – 136

Seat
No.

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-03 : Veda (Special Group)
(ऋग्वेद, अथर्ववेद, सायणभाष्यभूमिका – Vedic Grammar)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following stanzas with necessary notes into **English** or **Marathi** any 4. 16

खालील ऋचांचे मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा (कोणत्याही ४)

- 1) पि॒शङ्ग॑रूपः सु॒भरो॑ वयो॒धाः श्रु॒ष्टी वी॒रो जा॑यते दे॒वका॑मः ।
प्र॒जां त्वष्टा॑ वि ष्य॒तु नाभि॑स्मे अथा॒ देवाना॑मप्येतु पाथः ॥
- 2) त्वम॑ग्ने अ॒दि॒तिर्दे॒व दा॒शुषे॑ त्वं हो॒त्रा भार॑ती वर्ध॒से गि॒रा ।
त्वमि॑ळा श॒तहि॑मासि दक्ष॒से त्वं वृ॒त्रहा॑ वसु॒पते॑ सर॒स्वती ॥
- 3) तमु॒क्षमा॑णं रज॒सि स्व आ॑ दमे॒ चन्द्र॑मिव सु॒रूचं॑ ह्यार आ दधुः ।
पृ॒श्न्याः प॒तरं॑ चि॒तय॑न्तमक्ष॒भिः पा॒थो न पा॑युं जन॒सी उ॒भे अनु॑ ॥
- 4) ये स्तो॒तृभ्यो॑ गोअ॒ग्राम॑श्चपेशस॒मग्रे॑ रा॒तिमु॑पसृ॒जन्ति॑ सू॒रयः॑ ।
अ॒स्माञ्च॒ तांश्च॒ प्र हि॒ नेषि॑ वस्य आ बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ॥
- 5) य॒ज्ञेन॑ वर्ध॒त जा॒तवे॑दसम॒ग्निं य॑जध्वं ह॒विषा॑ तना॒ गिरा॑ ।
स॒मि॒धानं॑ सु॒प्रय॑सं स्व॒र्णरं॑ द्यु॒क्षं हो॒तारं॑ वृ॒जने॑षु धूर्ष॒दम् ॥
- 6) घृ॒तं मि॑मिक्षे घृ॒तम॑स्य योनि॒र्घृते॑ श्रि॒तो घृ॒तम्ब॑स्य धाम॑ ।
अ॒नु॒ष्वध॑मा वह मा॒दय॑स्व स्वाहा॒कृतं॑ वृषभ वक्षि ह॒व्यम् ॥

P.T.O.

2. Translate the following stanzas with necessary notes into **English** or **Marathi** any 4. 16

खालील मन्त्रांचे मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा - कोणतेही ४.

1) इ॒मा आ॒पः प्र॒ भ॒राम्य॑ य॒क्ष्मा य॑क्ष्म॒नाश॑नीः ।

गृ॒हानु॒प प्र॒ सी॒दाम्य॑मृ॒तेन॑ स॒हाग्नि॑ना ॥

2) इ॒न्द्रे॒द्र म॑नु॒ष्या॒इः परे॑हि सं ह्य॒ज्ञा॑स्था वरू॒णैः सं॑वि॒दानः॑ ।

स त्वा॒यम॑ह॒त् स्वे स॒ध॒स्थे स॒ दे॒वान् य॑क्ष॒त् स उ॑ क॒ल्प॒याद् वि॑शः ॥

3) इ॒है॒वाभि॑ वि॒ त॒नू॒भे आ॒र्त्नी॑ इ॒व ज्य॑या ।

वा॒च॒स्प॒ति॒र्नि य॑च्छ॒तु म॒य्ये॒वास्तु॑ म॒यि श्रु॑तम् ॥

4) वे॒नस्त॑त् प॒श्यत् पर॑मं गु॒हा यद् यत्र॑ वि॒श्वं भ॑व॒त्येक॑रूपम् ।

इ॒दं पृ॑थि॒रदु॒ह॒ज्जा॑य॒मानाः॑ स्व॒र्वि॒दो अ॒भ्या॑नु॒षत् वाः ॥

5) वि॒श्वम॑न्याम॒भी॒वा॒र् तद॑न्यस्यामधि॑ श्रितम् ।

दि॒वे च॑ वि॒श्ववे॑दसे पृथि॒व्यै चा॑करं॒ नमः॑ ॥

6) परि॑ द्यावा॒पृथि॑वी स॒द्य आ॑य॒मुपा॑ति॒ष्ठे प्रथ॑म॒जामृ॑तस्य ।

वाच॑मि॒व व॒क्तरि॑ भुवने॒ष्ठा धा॑स्यु॒रेष॑ न॒न्वे॒इ षो अ॒ग्निः ॥

3. Explain the following sentences with reference to the context any 4 : 16

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा कोणतेही ४.

1) अतोऽन्यैः सर्वैवेदैरादृतत्वादभ्यर्हितत्वं प्रसिद्धम् ।

2) ननु वेद एव तावन्नास्ति, कुतस्तदवान्तरविशेष ऋग्वेदः ?

3) ततो लक्षणसद्भावादस्ति मन्त्रभागस्य प्रामाण्यम् ।

- 4) ननु परिसंख्यायां त्रयो दोषाः प्राप्नुयुः ।
- 5) विद्यावचनमसंयोगात् ।
- 6) तस्मात् कर्मविधिषु प्रामाण्यं दुःसंपादम् ।

4. Write detailed notes on **any 2**.

16

विस्तृत परिच्छेद लिहा कोणतेही २.

- 1) Vedic Accent – वैदिक स्वराघात
- 2) Vedic Nouns – वैदिक नामे
- 3) Vedic Infinitives – वैदिक तुमन्त
- 4) Vedic Phonetics – वैदिक वर्णमाला.

5. Write detailed notes on **any 2**.

16

विस्तृत परिच्छेद लिहा कोणतेही २.

- 1) Arrangement of R̥gveda – ऋग्वेदाची रचना
- 2) Deity – वरुण-वरुणदेवता
- 3) Subject matter of Atharvaveda – अथर्ववेदातील वर्ण्यविषय
- 4) शालानिर्माणसूक्तम्.

[4202] – 231

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – II) Examination, 2012
SANSKRIT**

**SK-05 : कादंबरी – शुक्रनासोपदेशः
Kadambari – Śuknāsopadeśa
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any four of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषांतर करा :

- i) तात ! चन्द्रापीड ! विदितवेदितव्यस्य अर्थात्सर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति । केवलञ्च निसर्गत एव अभानुभेद्यमरत्नालोकच्छेद्यमप्रदीप प्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम् ।
- ii) गुरुवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य । इतरस्य तु करिण इव शङ्खाभरणमाननशोभासमुदयमधिकतरमुपजनयति । हरति च सकलम् अतिमलिनप्यन्धकारमिव दोषजातं प्रदोषसमयनिशाकर इव ।
- iii) न परिच्यं रक्षति । नाभिजनमीक्षते । न रूपमालोक्यते । न कुलक्रममनुवर्तते । न शीलं पश्यति । न वैदग्यं गणयति । न श्रुतमाकर्णयति । न त्यागमाद्रियते । न विशेषज्ञतां विचारयति नाचारं पालयति । न सत्यमवबुध्यते । न लक्षणं प्रमाणीकरोति ।
- iv) पुरःपताका इव सर्वाविनयानाम् । उत्पत्तिनिम्नगा क्रोधावेगग्राहाणाम् आपानभूमिः विषयमधूनाम् । संगीतशाला भ्रूविकारनाट्यानाम् । आवासदरी दोषाशीविषाणाम् । उत्सारण वेत्रलता सत्पुरुषव्यवहाराणाम् ।
- v) मिथ्यामाहात्म्यगर्वनिर्भराश्च न प्रणमन्ति देवताभ्यः, न पूजयन्ति द्विजातीन्, न मानयन्ति मान्यान्, नार्चयन्त्यर्चनीयान्, नाभिवादयन्त्यभिबादनार्हान् नाभ्युत्तिष्ठन्ति गुरून् ।
- vi) सर्वथा तमभिनन्दन्ति, तमालपन्ति, तं पार्श्वे कुर्वन्ति, तं संवर्द्धयन्ति, तेन सह सुखमवतिष्ठन्ते, तस्मै ददति, तं मित्रतामुपनयन्ति, तस्य वचनं शृण्वन्ति, तत्र वर्षन्ति, तं बहु मन्यन्ते ।

P.T.O.

2. Explain with reference to context **any four** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा :

- i) सततममूलमन्त्रशम्यः विषमो विषयविषास्वादमोहः ।
- ii) सर्वाविनयानामेकैकमपि एषामायतनम् ।
- iii) हिडिम्बेच भीमसाहसैकहार्यहृद्या ।
- iv) सरस्वतीपरिगृहीतमीर्षयैव नालिङ्गति जनम् ।
- v) अभिषेकसमय तवैषां मङ्गलफलशजलैरिप प्रक्षाल्यते दाक्षिण्यम् ।
- vi) मिथ्यामातात्म्यगर्वनिर्भराश्च न प्रणमन्ति देवताभ्यः ।

3. Critically appreciate शुकनासोपदेशः 16

शुकनासोपदेशाचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

How does Royal glory (राजलक्ष्मी) affects a newly coronated prince ?

नव्याने अभिषेक झालेल्या युवराजाला राजलक्ष्मी कशाप्रकारे बाधित करते ?

4. Critically appreciate description of Laxmi (लक्ष्मीवर्णनम्) in Śukanasopadeśa. 16

शुकनासोपदेशातील लक्ष्मीवर्णनाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Write an essay on a life and work of Bāñ as poet.

‘बाण कविचे’ जीवन व कार्य या विषयावर निबंध लिहा.

5. Write explanatory notes on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा :

- i) Importance of गुरूपदेश with reference to Śukañasopadeśa.
शुकनासोपदेशानुसार गुरूपदेशाचे महत्त्व.
- ii) Figure of speech used by Bāñ.
बाणाने योजिलेले अलंकार.
- iii) Duties of prince as described in शुकनासोपदेश.
शुकनासोपदेशात वर्णन केलेली युवराजाची कर्तव्ये.

[4202] – 232

Seat
No.

--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012

SANSKRIT

SK-06 : ऋग्वेद, अथर्ववेद, Nivdak-Sukte Yaskache Nirukte
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : 1) All questions carry equal marks.

सूचना : १) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Translate with notes into **English** or **Marathi** any four of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप भाषांतर करा.

- १) अर्हन्भिर्षि सायकानि धन्वार्हन्निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अर्हन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति ॥
- २) शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः ।
सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ॥
- ३) त्वां विशो वृणतां राज्याय त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः ।
वर्षन् राष्ट्रस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भेजा वसूनि ॥
- ४) चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि विषेण हन्मि ते विषम् ।
अहे म्रियस्व मा जीवीः प्रत्यगभ्येतु त्वा विषम् ॥
- ५) ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत
ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।
अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ॥
- ६) गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व ॥

P.T.O.

2. Attempt critical appreciation of मण्डूक hymn.

मण्डूकसूक्ताचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Write a mythological note on रुद्र.

रुद्रदेवतेवर दैवतशास्त्र विषयक टीप लिहा.

3. Write a critical note on संज्ञान hymn.

संज्ञानसूक्तावर विवेचक टीप लिहा.

OR/किंवा

Write a detailed note on the contents of the अथर्ववेद.

अथर्ववेदाचे वर्णविषय यावर सविस्तर टीप लिहा.

4. Explain with reference to context **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

१) प्रवत्तम् अवत्तम् इति धात्वादी एव शिष्येते ।

२) अथापि आद्यन्तविपर्ययो भवति ।

३) गोपाय मा शेवधिष्टेऽहमस्मि ।

४) हिख्यं कस्मात् ?

५) आदित्यः कस्मात् ।

६) शृङ्गं श्रयतेर्वा ।

5. Explain in detail the principles of Etymology described by यास्क.

यास्काचार्यानी वर्णन केलेली निर्वचनाची तत्त्वे सविस्तर सांगा.

OR/किंवा

Discuss - Nirukta is an important aid to Rgvedic Interpretation.

ऋग्वेदाच्या अर्थनिश्चितीसाठी निरुक्त हे एक महत्त्वाचे साधन आहे.

[4202] – 234

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-07 : VEDANTA (Special Group)
Brahmasūtra Śāṅkarabhāṣya (1.1.1,-4, 1.1.12-19)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi any two** of the following paragraphs. **16**

पुढील कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये भाषांतर करा.

अ) न हि लब्धैव लब्धव्यो भवति । कथं तर्हि 'आत्माऽन्वेष्टव्यः' 'आत्मलाभाल परं विद्यते' इति श्रुतिस्मृती, यावता न लब्धैव' लब्धव्यो भवन्तीत्युक्तम् । बाढम् । तथाप्यात्मनोऽप्रच्युतात्मभावस्यैव सतस्तत्त्वानवबोधनिमित्तो देहादिव्वनात्मस्वात्मत्वनिश्चयो लौकिको दृष्टः । तेन देहादिभूतस्यात्मनोऽप्यात्मानन्विष्टोऽन्वेष्टव्योऽलब्धो लब्धव्योऽश्रुतः श्रोतव्योऽमतो मन्तव्योऽविज्ञातो विज्ञातव्य इत्यादिभेदव्यपदेश उपपद्यते । प्रतिषिध्यत एव तु परमार्थतः सर्वज्ञात्परमेश्वरादन्यो द्रष्टा श्रोता वा 'नान्योऽतोऽस्ति द्रष्टा' (बृहदा ३.७.२३) इत्यादिना ।

ब) ननु ज्ञानं नाम मानसी क्रिया । न । वैलक्षण्यात् । क्रिया हि नाम सा यत्र वस्तुस्वरूपनिरपेक्षैव चोद्यते, पुरुषचित्तव्यापाराधीना च । यथा 'यस्यै देवतायै हविर्गृहीतं स्यात्तां मनसा ध्यायेद्वष्टकरिष्यन्' इति । 'संध्यां मनसा ध्यायेत्' (ऐ.ब्रा. ३.८.१) इति चैवभादिषु । ध्यानां चिन्तनं यद्यपि मानसं तथापि पुरुषेण कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुं शक्यं, पुरुषतन्त्रत्वात् । ज्ञानं तु प्रमाणजन्यम् । प्रमाणं च यथाभूतवस्तुविषयमतो ज्ञानं कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुमशक्यं केवलं वस्तुतन्त्रमेव तत् ।

क) न धर्मजिज्ञासायामिव श्रुत्यादय एव प्रमाणं ब्रह्मजिज्ञासायाम् । किंतु श्रुत्यादयोऽनुभवादयश्च यथासंभवमिह प्रमाणं अनुभवावसानद्भूतवस्तुविषयत्वच्च ब्रह्मज्ञानस्य । कर्तव्ये हि विषये नानुभवापेक्षास्तीति श्रुत्यादीनामेव प्रामाण्यं स्यात्पुरुषाधीनात्मलाभत्वाच्च कर्तव्यस्य । कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुं शक्यं लौकिकं वैदिकं च कर्म, यथाश्चेन गच्छति, पद्भ्यामन्यथा वा, न वा गच्छतीति । तथा 'अतिरात्रे षोडशिनं गृह्णाति, नातिरात्रे षोडारीनं गृह्णाति', 'उदिते जुहोति', 'अनुदिते जुहोति' इति विधिप्रतिषेधश्चात्रार्थवन्तः स्युः, विकल्पो त्सर्गापवादाश्च ।

P.T.O.

2. Explain with reference to the context **any four** of the following sentences : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

अ) जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं च ।

ब) सर्वो ह्यात्मास्तित्वं प्रत्येति, न नाहमस्मीति प्रतीयात् ।

क) तस्माद विद्यावद्विषयाणि एव प्रत्यक्षादीनि प्रमाणानि शास्त्राणि च ।

ड) प्राच्यार्थेऽपि मयटः स्मरणात् ।

इ) तदात्मना योगस्तद्योगः, तद्भावापत्तिः ।

ई) न च सशरीरस्य सतः प्रियाप्रियसंस्पर्शो वारयितुं शक्यः ।

3. Write short notes on **any two** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

अ) Prerequisite of ब्रह्मजिज्ञासा

ब्रह्मजिज्ञासेचे पूर्ववृत्त

ब) Different views on self

आत्मविषयक विविध विप्रतिपत्ती

क) Śaṅkarācārya's interpretation of the sūtra 'जन्माद्यस्य यतः ।'

'जन्माद्यस्य यतः' त्या सूत्राचे शंकराचार्यकृत व्याख्यान.

4. What is अध्यास ? Explain its significance in the Advaita vedānta. **16**

अध्यास म्हणजे काय ? अद्वैतवेदान्तातील त्याचे अर्थवत्त्व स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain Śaṅkarācārya's theory of god.

शंकराचार्यांची ईश्वरकल्पना स्पष्ट करा.

5. Explain theme of Ānandamayādhikaraṇa. **16**

आनंदमयाधिकरणाचो विषय स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain Śaṅkarācārya's interpretation of Ānandamayādhikaraṇa.

आनंदमयाधिकरणाचे शंकराचार्यकृत व्याख्यान स्पष्ट करा.

[4202] – 237

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
SK-08 : SANSKRIT (2008 Pattern)
Linguistics and Sanskrit Essay Writing
(भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे, संस्कृत निबंध लेखन)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) **All questions are compulsory.**

सर्व प्रश्न अनिवार्य.

ii) **Figures to right indicate full marks.**

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Explain the characteristic features of language.

16

भाषेची विविध लक्षणे स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the typological classification of languages.

भाषांचे आकृतिमूलक वर्गीकरण स्पष्ट करा.

2. Write an essay on the Prakrit languages.

16

‘प्राकृत भाषा’ या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain the terms “morph, morpheme and allomorph” with proper examples.

“रूप, रूपिम व रूपांतर “या संज्ञा योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

P.T.O.

3. Write short notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- 1) Consonants and vowels (व्यञ्जने व स्वर)
- 2) Semantic change (अर्थबदल)
- 3) Phone-allophone (स्वन-स्वनांतर)
- 4) Agglutinating languages (संश्लिष्ट भाषा).

4. Write short notes on **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- 1) Palatal sounds (तालव्य वर्ण)
- 2) Sibilant sounds (ऊष्म वर्ण)
- 3) Dental sounds (दन्त्य वर्ण)
- 4) Velar sounds (कण्ठ्य वर्ण)
- 5) Metatheses (वर्णविपर्यय)
- 6) Semantic contraction (अर्थसंकोच).

5. Write an essay in **Sanskrit** on **any one** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृत भाषेतून निबंध लिहा :

- 1) गीर्वाणभारती ।
- 2) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते ।

[4202] – 332

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-10 : अर्थसङ्ग्रह (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्णस्पष्टीकरण करा :

16

i) भोजनादौ अतिव्याप्ति वारणाय वेदप्रतिपाद्यः इति

ii) तदिदं लिङ्गं वाक्यादिभ्यो बलवद्

iii) तत्राज्ञानार्थज्ञापको वेदभागो विधिः ।

iv) अङ्गभावनासम्बन्धि प्रकरणमवान्तरप्रकरणम् ।

v) यत्र प्रयोजनवशेन क्रमनिर्णयः सोऽर्थक्रमः

vi) प्रमाणान्तरावगतार्थबोधकोऽर्थवादोऽनुवादः

2. Write an essay on निषेध.

16

“निषेध” यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on “प्रयोगविधिः”

“प्रयोगविधिः” यावर निबंध लिहा.

P.T.O.

3. Write an essay on विशिष्टविधि: । 16

“विशिष्टविधि:” यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain the term Dharma given by लौगाक्षि.

लौगाक्षीनी दिलेले धर्माचे लक्षण स्पष्ट करा.

4. Write critical paragraphs on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) श्रुतिप्रमाणम्

ii) नामधेयम्

iii) अर्थवादप्रकाराः

iv) पर्युदासः

5. Write short notes on **any four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

i) प्रकृतिविकृति लक्षणम् ।

ii) श्रौती परिसंख्या ।

iii) वाक्यभेददोषाः ।

iv) श्येनयागः ।

v) तत्प्रख्यशास्त्रम् ।

vi) आरादुपकारकाणि ।

[4202] – 333

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT
(2008 Pattern)

SK-11 : SPL. Group A : साहित्य – चम्पूरामायण 1-2 Stabak

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

16

a) वाचं निशम्य भगवन् स तु नारदस्य

प्राचेतसः प्रवचसां प्रथमः कवीनाम् ।

माध्यन्दिनाय नियमाच महर्षिसेव्यां

पुण्यामवाप तमसां तमसां निहन्त्रीम् ॥

b) इति विविधरसाभिः कौशिक व्याहृताभिः ।

श्रुतिपथमधुराभिः पावानीभिः कथाभिः ॥

गलितगहनकृच्छ्रं गच्छतो दर्शरथ्योः ।

समकुचदिव सघस्तादृशं मार्गदैर्घ्यम् ॥

c) असमञ्जसुतं पौत्रमंशुम न्तमथाब्रवीत् ।

सप्तं हत्वा समाधत्तां सप्ततन्तुं भवानीति ॥

सोऽपि गत्वा बिलं तत्र दृष्ट्वा भस्मीकृतान्पितृन् ।

साश्रुस्तेभ्योऽञ्जलिं दित्सुश्चरँल्लेभे तुरङ्गमम् ॥

d) मम सुरनरगीत ख्यातिभिर्हेविभिर्वा ।

दिवि भुवि च समान प्रक्रमैर्विक्रमैर्वा ॥

नियतमपरिहार्चा या जरा सा मदङ्गे ।

विक चकमलषण्डे चन्द्रिकेवाविरासीत् ॥

P.T.O.

e) तनय विरह वार्ता मात्रसंतप्यमाना-

-दथ दशरथचित्तान्चेतना निर्जगाम ।

दवहुतवहरोचिर्ज्वालया लेह्यमाना -

ज्झरिति गहनगुल्मादुज्जिहाना मृगीव ॥

f) परिणति परुषाणां पाप्मनां सन्निपाता-

- न्न हि भवसि चतुर्णां सा त्वमस्माकमम्बा ।

तदिह तनयवत्यः संलपिष्यन्ति कामं

श्रुति पुटरचितार्तेस्त्वां सवित्रीमकीर्तेः

2. Explain with reference to context **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

16

a) निर्यातुधानां वसुधां विधातुं निर्यातु रामः सह लक्ष्मणेन ।

b) स्नेहार्दितेन निरगादनुरागिणीव, प्राणावलिर्हृदयतः पिशिताशनानाम् ।

c) ऋजुता वक्रतां प्राप वक्रतापि तथार्जवम्

d) दवहुतवहरोचिर्ज्वालया लेह्यमाना ज्झटितिगहनगुल्यादुज्जिहाना मृगीव ।

e) मयि पतति गरीयानम्ब ते पक्षपातः ।

f) माकन्दशालिनी वने विषवल्लरीव, हा हन्त केकय कुले कथमाविरासीत् ।

3. Describe the journey of Rama and Laksamana with Vishwamitra.

राम आणि लक्ष्मणाने विश्वामित्रांसह केलेल्या प्रवासाचे वर्णन करा.

16

OR

Critically appreciate Ayodhyakanda of Champu-Rāmāyana.

चम्पूरामायणातील अयोध्याकाण्डाचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

4. Describe the salient features of Campu literature and its historical background.

चम्पू वाङ्मयाच्या ठळक वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा व त्याच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमी विषयी लिहा.

OR

Write an essay on “Bhoja’s style”.

“भोजाची शैली” यावर निबन्ध लिहा.

16

5. Write critical notes on **any two** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

16

i) Bharat -भरत

ii) Distribution of Payasa – पायस वितरण

iii) Manthara –मन्थरा

iv) Marriage ceremony of Sri Rāma – श्रीरामाचा विवाह सोहळा

[4202] – 334

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT (2008 Pattern) (Special Group)
SK – II : Vedanta
Pañcadas'ī – Chirtadīpa (Chap.VI)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate with explanatory notes into **English** or **Marathi**, any **four** of the following verses. 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

1) नाप्रतीतिस्तयोबधिः किन्तु मिथ्यात्वनिश्चयः ।

नोचेत्सुषुप्तिमूर्च्छादौ मुच्येतायत्नतो जनः ॥

2) गूढं चैतन्यमुत्प्रेक्ष्य जडबोधस्वरूपताम् ।

आत्मनो ब्रुवतो भाट्टाश्चिदुत्प्रेक्षोत्थित स्मृतेः ॥

3) सत्यं ज्ञानमनंतं यत् ब्रह्म तस्मात्समुत्थिताः ।

खं वाय्वग्निजलोव्योषध्यन्नदे हा इति श्रुतिः ॥

4) मायाख्यायाः कामधेनोर्वत्सौ जीवेश्वरावुभौ ।

यथेच्छं पिबतां द्वैतं तत्त्वं त्वद्वैतमेव हि ॥

5) प्रागभावो नानुभूतश्चित्तेर्नित्या ततश्चित्तिः ।

द्वैतस्य प्रागभावस्तु चैतन्येनानुभूयते ॥

6) वैराग्यबोधोपरमाः सहायास्ते परस्परम् ।

प्रायेण सह वर्तन्ते वियुज्यन्ते क्वचित् क्वचित् ॥

P.T.O.

2. Explain with reference to the context (**any 4**) : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ओळींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- 1) परोक्षा चापरोक्षेति विद्या द्वेधा विचारजा ।
- 2) विरोचनस्य सिद्धान्त प्रमाणं प्रतिजज्ञिरे ।
- 3) विज्ञानं क्षणिकं नात्मा विद्युदभ्रनिमेषवत् ।
- 4) वैराजो देह ईशोऽ तः सर्वतो मस्तकादिमान् ।
- 5) फलोत्कर्षापकर्षो तु पूज्यपूजानुसारतः ।

3. Explain the 'चित्रपटदृष्टान्त' in पञ्चदशी.
'पञ्चदशीतील' 'चित्रपटदृष्टान्त' स्पष्ट करा. 16

OR/किंवा

Explain the concept of 'अध्यास'.

'अध्यास' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

4. Explain different views regarding 'ईश्वर' as reflected in पञ्चदशी. 16

पञ्चदशीत व्यक्त झालेले ईश्वरविषयक विविध दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Discuss विद्याख्य⁵ बिंब-प्रतिबिंबवाद reflected in चित्रदीप chapter of पञ्चदशी.

पञ्चदशीच्या चित्रदीप प्रकरणातील विद्याख्यांचा बिंब-प्रतिबिंबवाद स्पष्ट करा.

5. Write critical paragraph on **any two** of the following. 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- 1) पञ्चकोशाः ।
- 2) साङ्ख्यदर्शनम् ।
- 3) त्रिधा माया ।

[4202] – 335

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT (Special Group)
SK – 11 : Grammar – Siddhanta Kaumudi : SAMAS (647 – 939)
(2008 Pattern)

Title : सिद्धान्तकौमुदी – समासप्रकरण

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

सूचना : पाचही प्रश्न अनिवार्य, प्रत्येक प्रश्नास समान गुण.

*All questions are **compulsory** and **all** carry **equal** marks.*

1. Explain **any four** of the following sutrā-s with examples.

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

१६

१) सह सुपा ।

२) तेन सहेति तुल्ययोगे ।

३) कर्तृकरणे कृता बहुलम् ।

४) अनेकमन्यपदार्थे ।

५) तृतीयासप्तम्योर्बहुलम् ।

६) दिक्संख्ये संज्ञायाम् ।

2. Explain with reference to context **any four** of the following sentences.

१६

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

१) समाहारस्यैकत्वादेकत्वे सिद्धे नियमार्थं प्रकरणम् ।

२) भूतपूर्वे चरड्इति निर्देशाद् भूतशब्दस्य पूर्वनिपातः ।

३) द्रव्यजातीनामेव, नेह रूपरसौ ।

४) अप्राणिष्विति किम् ? अगो वृषलः शीतेन ।

५) कृद्योगा च षष्ठी समस्यत इति वाच्यम् ।

६) अल्पशः किम् ? प्रासादात्पतितः ।

P.T.O.

3. Explain fully the concept of 'adhikāra' in the Aṣṭādhyāyī from the portion you have studied.

तुम्ही अभ्यासलेल्या भागाला धरून 'अष्टाध्यायीतील अधिकार' या संकल्पनेचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

१६

OR/किंवा

Explain fully the concept 'sāmartya' in the sūtra 'समर्थः पदविधिः'

'समर्थः पदविधिः' या सूत्रातील सामर्थ्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.

4. Give short notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा द्या.

१६

- १) उपसर्जनम्
- २) द्विगुसमासः
- ३) निपातनानि

5. Analyze **any eight** of the following compounds, quoting relevant sūtras.

योग्य सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतेही आठ समास स्पष्ट करा.

१६

१) मातापितरौ	२) सुमद्रम्
३) गुडधानाः	४) सचक्रम्
५) वैयाकरणखसूचिः	६) घनश्यामः
७) चित्रगुः	८) किंराजा
९) मासपूर्वः	१०) वृकभीतिः

[4202] – 337

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – III) Examination, 2012
SANSKRIT (2008 Pattern)**

**SK-12 : संस्कृत साहित्य आणि साहित्यशास्त्राचा इतिहास
History of Sanskrit Literature and Sanskrit Poetics
Sanskrit Sahitya Va Sahityashastraacha Itihas
(Sahitya – Sanskrit Dramas, Playwrights and Panchamahakāvya)**

संस्कृत नाटके, नाटककार व पंचमहाकाव्ये

Sahityashastra - Different Schools and their Exponents in Sanskrit Poetics

संस्कृत साहित्यशास्त्रातील विविध संप्रदाय व त्यांचे प्रवर्तक)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Take a brief review of Bhasa's dramas based on the Ramāyanā story. **16**

रामायण कथेवर आधारित भासाच्या नाटकांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

OR/किंवा

Write an essay on Bhavbhuti's Dramas.

भवभूतीच्या नाटकांवर निबंध लिहा.

2. Write critical paragraphs on **any two** of the following : **16**

1) Special features of Kalidasa's Mahakavyas.

कालिदासाच्या महाकाव्यांची खास वैशिष्ट्ये सांगा.

2) 'माघे सन्ति त्रयोगुणाः'

3) मृच्छकटिक of शूद्रक / शूद्रकान्चे मृच्छकटिक.

3. Discuss the school of अलंकार. **16**

अलंकार संप्रदायाची चर्चा करा.

OR/किंवा

Explain the definition of poetry with suitable examples.

संस्कृत काव्यलक्षण विशद करा.

P.T.O.

4. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- 1) विश्वनाथ
- 2) आनंदवर्धन
- 3) कुन्तक
- 4) मम्मट

5. Write short notes on **any four** of the following.

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- 1) काव्यप्रयोजने - Purposes of poetry
- 2) रीति संप्रदाय - School of रीति
- 3) कालिदासाची नाटके - Kalidas's Dramas
- 4) किरातार्जुनीयम् ।

[4202] – 431

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT (Paper – I)
Meghaduitam मेघदूतम्
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following verses into **English** or **Marathi** any four :

16

पुढील श्लोकांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा – कोणतेही 4.

1) एतस्मान्मां कुशलिनमभिज्ञानदानाद्विदित्वा मा कौलीनाद
सितनयने मय्यविश्वासिनी भूः ।

स्नेहानाहुः किमपि विरहे हासिनस्ते हयभोगादिष्टे
वस्तुन्युपचितशिरसाः प्रेमराशीभवन्ति ॥

2) वीचिक्षोभस्तनितविहगश्रेणिकाञ्ची गुणायाः संसर्पन्त्याः
स्खलितसुभगं दर्शितावर्तनाभेः ।

निर्विन्ध्यायाः पयि भव रसाभ्यन्तरः संनिपत्य स्त्रीणामाद्यं ।
प्रणयवचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ॥

3) जातं वंशे भुवनविदिते पुष्करावर्तकानां जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं
कामरूपं मधोनः ।

तेनार्थित्वं त्वयि विधिवशाहूरबन्धुर्गतोऽहं याञ्चा मोधा
वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ॥

4) वापी चास्मिन्मरकतशिलाबद्धसोपानमार्गा हैमैः स्यूताः
कमलमुकुलैः स्निग्धवैडूर्यनालैः ।

यस्यास्तोये कृतवसतयो मानसं संनिकृष्टं न ध्यास्यन्ति
व्यपगतशुचस्त्वामपि प्रेक्ष्य हंसाः ॥

P.T.O.

- 5) हित्वा तस्मिन्भुजगवलयं शंभुना दत्तहस्ता क्रीडाशैले यदि च
विहरेत्पादचारेण गौरी।
भङ्गीभक्त्या विरचितवपुः स्तम्भि तान्तर्जलौधः सोपानत्वं ब्रज
पदसुखस्पर्शमारोहणेषु ॥
- 6) एभिः साधो हृदयनिहितैर्लक्षणैर्लक्षयेया द्वारोपान्ते लिखितवपुषौ
शङ्खपद्मौ च दृष्ट्वा ।
क्षामच्छायं भवनमधुना मद्द्वियोगेन नूनं सूर्यापाये न खलु
कमलं पुष्प्यति स्वामभिख्याम् ॥

2. Explain **any four** with reference to the context.

16

कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- 1) प्रायेणैते रमणविरहेष्वङ्गनानां विनोदः ।
- 2) प्रायः सर्वो भवति करुणावृत्तिराद्रीन्तरात्मा ।
- 3) प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः किं पुनर्यस्तथोच्चैः ।
- 4) सारङ्गास्ते जललवमुचः सूचयिष्यन्ति मार्गम् ।
- 5) अन्तःशुद्धस्त्वमसि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः ।
- 6) श्यामः पादो बलिनियमनाभ्युद्यतस्येव विष्णोः ।

3. Discuss – Meghaduta is a खण्डकाव्य.

16

चर्चा करा – मेघदूत हे एक खण्डकाव्य आहे.

OR/किंवा

Critically appreciate उत्तरमेघ-the 2nd half of मेघदूतम् .

मेघदूताच्या 'उत्तरमेघाचे' विवेचक रसग्रहण करा.

4. Write detailed notes on **any 2** :

16

सविस्तर टीपा लिहा कोणत्याही 2.

- 1) Geographical details found in मेघदूतम् .
मेघदूतात येणारे भौगोलिक संदर्भ.
- 2) सुभाषितs from मेघदूतम् .
मेघदूतातील सुभाषिते.
- 3) Description of यक्ष 's residence.
यक्षाच्या निवासस्थानाचे वर्णन.
- 4) Kalidasa's love for nature reflected is मेघदूतम् .
मेघदूतात प्रतिबिंबित होणारे कालिदासाचे निसर्ग – प्रेम.

5. Write critical paragraphs on **any 2** :

16

विवेचक परिच्छेद लिहा – कोणतेही 2.

- 1) Description of अलकानगरी
अलकानगरीचे वर्णन
- 2) Similies used by कालिदास in मेघदूतम्.
कालिदासाने मेघदूतात वापरलेल्या उपमा.
- 3) Character – sketch of यक्ष.
यक्षाची व्यक्तिरेखा.

[4202] – 432

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT
SK : 14 – सदानंदयति कृत – वेदान्तसार
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **two** of the following paragraphs : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

- i) काम्यानि स्वर्गादीष्टसाधनानि ज्योतिष्टोमादीनि । निषिद्धानि नरकाद्यनिष्टसाधनानि ब्राह्मणहननादीनि । नित्यान्यकरणे प्रत्यवायसाधनानि सन्ध्यावन्दनादीनि । नैमित्तिकानि पुत्रजन्माद्यनुबन्धीनि जातेष्ट्यादीनि । प्रायश्चित्तानि पापक्षयसाधनानि चन्द्रायणादीनि । उपासनानि सगुणब्रह्मविषय-मानसव्यापार रूपाणि शाण्डिल्यविद्यादीनि । एतेषां नित्यादीनां बुद्धिशुद्धिः परमं प्रयोजनम् ।
- ii) असर्पभूते रज्जौ सर्पारोपवद्वस्तुन्यवस्त्वारोपोऽध्यारोपः । वस्तु सच्चिदानन्दाद्वयं ब्रह्म । अज्ञानादिसकलजडसमूहोऽवस्तु । अज्ञानं तु सदसद्भ्यामनिर्वचनीयं त्रिगुणात्मकं ज्ञानविरोधि भावरूपं यत्किञ्चिदिति वदन्त्यहमज्ञ इत्याद्यनुभवात् “देवात्मशक्ति स्वगुणैर्निगूढाम्” । इत्यादि श्रुतेश्च ।
- iii) श्रवणं नाम षड्विधलिङ्गैरशेष वेदान्तानामद्वितीयवस्तुनि तात्पर्यावधारणम् । लिङ्गानि तु उपक्रमोपसंहाराभ्यासापूर्वताफलार्थं वादोपपत्त्याख्यानि । प्रकरणप्रतिपाद्यस्यार्थस्य तदाद्यन्तयोरुपपादनमुपक्रमोपसंहारौ । यथा छान्दोग्ये षड्वाध्याये प्रकरणप्रतिपाद्यस्याद्वितीयवस्तुनः “एकमेवाद्वितीयम्” “इत्यादौ ऐतदात्म्यमिदं सर्वम्” इत्यन्ते च प्रतिपादनम् । प्रकरणप्रतिपाद्यस्य वस्तुनस्तन्मध्ये पौनःपुन्येन प्रतिपादनमभ्यासः ।

2. Explain any **two** of the following sentences with reference to the context : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या :

- i) तितिक्षा शीतोष्ठादिद्वन्द्व सहिष्णुता ।
- ii) इयं बुद्धिर्ज्ञानिन्द्रियैः सहिता विज्ञानमयकोशोभवति ।

P.T.O.

iii) अतिप्राकृतस्तु “आत्मा वै जायते पुत्रः” । इत्यादिश्रुतेः स्वस्मिन्निव स्वपुत्रेऽपि प्रेमदर्शनात् पुत्रेपुष्टे नष्टे चाहमेव पुष्टोनष्टश्चेत्याद्यनुभवाच्च पुत्र आत्मेति वदति ।

iv) अत्र गङ्गायां घोषः प्रतिवसति इति वाक्यवज्जहल्लक्षणापि न संगच्छते ।

3. Explain the meaning of the sentence “अहं ब्रह्मास्मि” । 16

“अहंब्रह्मास्मि” चा वाक्याचा अर्थ स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain fully the अनुबन्ध चतुष्टय ।

अनुबन्धचतुष्टयाचा पूर्ण खुलासा करा.

4. Explain fully the concept of जीवन्मुक्त. 16

जीवन्मुक्ताची संकल्पना पूर्णपणे स्पष्ट करा ।

OR/किंवा

State and discuss the “सप्तदशावयात्मकं लिङ्गशरीरम् ।”

“सप्तदशावयात्मकं लिङ्गशरीरम्” सांगून त्याचे विवेचन करा.

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following topics : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांवार विवेचक टीपा लिहा.

i) Samādhi – समाधि

ii) व्यष्टिः

iii) Life, date and works of सदानंदयति

सदानंदयतिचे जीवन, काळ व ग्रंथ संपदा

iv) पञ्चीकरणम् ।

[4202] – 435

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT
(Special Group) SK-15: VYĀKARANA (सिद्धान्तकौमुदी)
दशगणी भ्वादि (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

1. Explain the following sūtras by giving the examples (any four) : 16
- पुढीलपैकी कोणतीही चार सूत्रे सोदाहरण स्पष्ट करा.
- 1) गमहतजनखनघसां लोपः क्ङित्यनडि.
 - 2) कृपो रो लः
 - 3) श्युकः किति
 - 4) शासिवसिघसीताच्य
 - 5) द्विर्वचनेऽचि
 - 6) अस्तिसिचोऽपृक्ते.
2. Explain with reference to context (any four) : 16
- पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे सदंभासह स्पष्टीकरण द्या.
- 1) वुग्युटावुवड्यणोः सिद्धौ वक्तव्यौ । बभूव ।
 - 2) पूर्वं धातुरूपसर्गेण युज्यते ततः साधनेन इति भाष्यम् ।
 - 3) सन्नन्तस्य यङन्तस्य च प्रथमैकाची द्वे स्तोऽजादेस्तु द्वितीयस्य ।
 - 4) प्रणिमयते । नेर्गद-इति णत्वम् । तत्र घुप्रमृतिमाङिति पठित्वा ङितो माप्रकृतेरपि ग्रहणस्येष्टत्वात् ।
 - 5) गाङ्कुटादिम्यः - इति सूत्रे इडादेशस्यैव गाङो ग्रहणं न त्वस्य । तेनाङित्वात् घुमास्या - इतीत्वं न । अगास्त ।
 - 6) अभिभवो न्यूनीकरणं न्यूनीभवनं च । आद्ये सकर्मकः । द्वितीये त्वकर्मकः ।

P.T.O.

3. Explain the 'set' and 'anit' roots mentioned in the Bhvādi. 16

भ्वादिगणात निर्देशित केलेले 'सेट्' आणि 'अनिट्' धातुं स्पष्ट करा.

OR

किंवा

Describe the Lunlakāra as mentioned by Bhaṭṭoji Dixit in Bhvādi.

भट्टोजी दीक्षितांनी भ्वादी मध्ये वर्णिलेला लुङ्कलकार सविस्तर सांगा.

4. Write descriptive notes on **any two** of the following. 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

- 1) सार्वधातुकलकार
- 2) आर्धधातुकलकार
- 3) उभयपद.

5. Explain **any four** forms quoting the relevant rules of Pāṇini from the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार रूपाची सिद्धी पाणिनीची सूत्रे सांगून करा.

- 1) बभूव
- 2) भवेयुः
- 3) भूयात्
- 4) ऐधिषिष्ट
- 5) धिनोति
- 6) एधेते.

[4202] – 436

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT
SK-15 : (Special Group) : वेद – आपस्तंब श्रौतसूत्र पाणिनीया शिक्षा
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Explain with reference to context **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे सन्दर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

१) अग्निहोत्रं व्याख्यास्यामः ।

२) प्रसृताकृतिः आर्यकृताग्निस्थाली ऊर्ध्वकपाला चक्रवर्ता भवति ।

३) दुह्याद् वा ।

४) सौर्यं हविरिति प्रातर्मन्त्रं संमति ।

५) न मांसधौतस्य देवा भुञ्जत इति विज्ञायते ।

६) सा अग्निहोत्रस्य संस्थितिः ।

2. Write an introductory note on the आपस्तंब श्रौतसूत्र.

आपस्तंब श्रौतसूत्रावर परिचयात्मक टीप लिहा.

OR/किंवा

Explain types of श्रौतसंस्थाऽ.

श्रौतसंस्थांचे प्रकार विशद करा.

3. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

१) अग्निहोत्र

२) Priests in Agnihotra अग्निहोत्रानतले ऋत्विज्

३) आग्रयणेष्टि

P.T.O.

4. Explain with reference to context **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

१) त्रिषष्टिः चतुष्षष्टिर्वा वर्णाः शम्भुमते मताः ।

संस्कृते प्राकृते वापि स्वयं प्रोक्ता स्वयंभुवा ॥

२) आत्मा बुद्ध्या समेत्यर्थान् मनो युङ्क्ते विवक्षया ।

मनः कायाग्निमाहन्ति स प्रेरयति मारुतम् ।

३) उदात्तं प्रदेशिनीं विद्यात् प्रचयं मध्यतोऽङ्गुलिम् ।

निहतं तु कनिष्ठिक्यां स्वरितोपकनिष्ठिकाम् ॥

5. Attempt **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

1) Discuss – Pāṇinīyā Śikṣā is composed by Pānini.

चर्चा करा – पाणिनीया शिक्षा पाणिनीने रचली आहे.

2) Describe places of articulation given in the पाणिनीया शिक्षा.

पाणिनीय शिक्षेमध्ये दिलेल्या उच्चारण स्थानांचे वर्णन करा.

3) What is a Śikṣā ? Describe its place in the वेदाङ्ग.

शिक्षा म्हणजे काय ? तिचे वेदाङ्गामधील स्थान वर्णन करा.

[4202] – 437

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
SANSKRIT (Optional)**

**SK-16 : Sanskrit Sahitya Va Sahitya Shastracha Etihas
(Dhvanyaloka Udyota I and Astānghrdaya, Sutrasthanam**

12 and 13 Adhyaya, Śarīsthānam 3rd Adhyaya Verses 83 to 120 Sholk)

**ध्वन्यालोक – उद्योत १, अष्टांगहृदय सूत्रस्थान १२ व १३ वा अध्याय शारीरस्थान अध्याय तिसरा
८३ ते १२० श्लोक
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any four of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

- i) तत्र वाच्यः प्रसिद्धो यः प्रकारैरूपमादिभिः ।
बहुधा व्याकृतः सोऽन्यैस्ततो नेह प्रतन्यते ॥
- ii) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा ।
क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ॥
- iii) सोऽर्थस्तद्व्यक्ति सामर्थ्ययोगी शब्दश्च कश्चन ।
यत्नतः प्रत्यभिज्ञेयौ तौ शब्दार्थो महाकवेः ॥
- iv) रचसामर्थ्यं वशेनैव वाच्यार्थं प्रथयन्मपि ।
यथा व्यापार निष्पत्तौ पदार्थो न विभाव्यते ॥
- v) रूढा ये विषयेऽन्यत्र शब्दाः स्वविषयादपि ।
लावण्याद्याः प्रयुक्तास्ते न भवन्ति पदं ध्वनेः ॥
- vi) कस्यचिद् ध्वनिभेदस्य सा तु स्यादुपलक्षणम् ।
लक्षणेऽन्यैः कृते चास्य पक्षसंसिद्धिरेव नः ॥

P.T.O.

2. Write in details views of the opponents of Dhvani and how did Anandvardhana establish Dhvani by refuting their views ? 16

ध्वनिविरोधकांची मते सविस्तर लिहून आनन्दवर्धनाने ध्वनिसिद्धांत कसा प्रस्थापित केला ?

OR

Write an essay on contribution of Anandvardhana to Sanskrit poetics.

आनन्दवर्धनाचे संस्कृत काव्यशास्त्राला योगदान या विषयावर निबंध लिहा.

3. Write critical notes on **any two** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपणे लिहा :

i) Lakshanik (Bhaktivadin)

लाक्षणिक (भक्तिवादी)

ii) स्थायीभाव, विभाव, अनुभाव, व्याभिचारी भाव

iii) प्रतीयमान अर्थ

iv) पर्यायोक्त & ध्वनि

पर्यायोक्त आणि ध्वनि.

4. Write in short description of त्रिदोष according to Vagbhata. 16

वाग्भटानुसार त्रिदोषांचे वर्णन थोडक्यात लिहा.

OR

Write salient features of कफप्रकृती according to Astanga Hrdaya.

अष्टांगहृदयानुसार कफ प्रकृतीची ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.

5. Write critical notes on **any two** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

i) Functions of Bile (Pittadosha)

पित्तदोषाची कार्ये

ii) Reasons of Doshakshaya

दोषक्षयाची कारणे

iii) Salient features of Vatprakruti

वातप्रकृतीची वैशिष्ट्ये.